

Пастушка і сажотрус

Ганс Крістіан Андерсен

Переказ Віти Левицької

Чи доводилось вам колись бачити старовинний дерев'яний сервант, оздоблений різьбленими листочками і вигадливими фігурками? Точнісінько такий сервант стояв у вітальні — він дістався у спадок від бабусі. Вкритий він був різьбленими трояндами й тюльпанами, а найхімерніша різьба була вгорі: візерунки, з-поміж яких визирали оленячі голови з крилатими рогами. На дверях красувалася фігурка чоловіка — найкумедніша з-поміж усіх. Він шкірив зуби — адже цей вираз обличчя було неможливо назвати посмішкою. У нього були ноги як у цапа, маленькі ріжки на голові й довга борода. Діти завжди називали його: "майор-сержант — головний командир Цапоногий Біллі". Вимовити це ім'я було дуже важко, та й небагато солдатів заслужили таке звання. То й чоловік дивився на столик під дзеркалом, де стояла вродлива пастушка, зроблена з порцеляни. Вона мала позолочені черевички й червону сукню з орнаментом. На голові в неї був капелюшок, а в руках — ціпок, обидва позолочені. Була вона дуже гарна. Неподалік від неї стояв маленький порцеляновий сажотрус. Він був чистенький і охайний, як і всі інші порцелянові фігурки, і просто звався сажотрусом. Китайські майстри з таким же успіхом могли б зробити його принцом, але виліпили сажотруса. Він вправно тримав драбину, обличчя його було чистим і рум'яним, як у дівчини. Як по правді, це була помилка — майстрам треба було замурзати його сажею.

Сажотрус і пастушка стояли поруч. Незабаром вони заручилися, адже обоє були гарно вбрані, зроблені з порцеляни й однаково крихкі. Поблизу стояла ще одна порцелянова фігурка, тільки втричі більша. Це був старий китаєць; він умів кивати головою і вважав, що доводиться пастушці дідом, хоча й не міг цього довести. Проте гадав, що може вирішувати її долю, тож коли майор-сержант — головний командир Козлоногий Біллі запропонував пастушці одружитись, китаєць кивнув головою на знак згоди.

— Твій майбутній чоловік, — сказав старий китаєць до пастушки, — вирізьблений з червоного дерева. Подумай тільки: ти станеш дружиною майора-сержанта — головного командира Козлоногого Біллі! Він має цілий сервант срібного посуду.

— Я не хочу до серванта! — мовила пастушка. — Я чула, що в нього вже є одинадцять порцелянових дружин!

— То будеш дванадцятою, — наполягав старий китаєць. — Сьогодні ж видам тебе заміж!

І він похитав головою й заснув.

Маленька пастушка заплакала й поглянула на порцелянового сажотруса.

— Благаю тебе, — промовила вона, — давай утечемо світ за очі. Я не можу лишатись тут.

— Для тебе я зроблю все! — пообіцяв сажотрус. — Давай утікати. Гадаю, я зможу

прогодувати нашу сім'ю — усе ж таки в мене є ремесло.

— Треба ж тільки якось ізлізти зі столу! — мовила пастушка. — Я буду щаслива, коли ми опинимось далеко звідси.

Сажотрус заспокоїв її й приніс свою маленьку драбинку — так вони сподівались дістатись до підлоги. Та коли парочка поглянула на старий сервант, то побачила, що там коїться страшний переполох. Різьблені олені вистромили голови, наставили роги й повигинали шиї.

Майор-сержант — головний командир високо підскочив. Він кричав старому китаїцю:

— Вони втікають! Вони втікають!

Парочка дуже злякалась і стрибнула в ящик під вікном. Там лежало кілька неповних колод карт і ляльковий театр. Саме розпочиналася вистава, і дами всіх мастей сиділи у першому ряду. Позаду них стояли валети й демонстрували, що мають по дві голови, як це зазвичай буває у всіх гральних карт. П'єса розповідала про двох закоханих, яким не дозволяли одружитись, і пастушка заплакала, бо сюжет нагадав їй власну історію.

— Я цього не витримаю! — сказала вона. — Треба вибиратися із цього ящика.

Тільки-но закохані дістались до підлоги й звели очі на стіл, як побачили, що старий китаєць прокинувся. Він почав злазити додолу і врешті впав.

— Нас переслідує китаєць! — закричала злякана пастушка.

— Мені щойно сяйнула думка, — сказав сажотрус. — Давай заліземо у велику вазу з ароматичним зіллям, яка стоїть у кутку. Там ми можемо лежати серед трояндових пелюсток й лаванди. Коли він підходитиме, ми засиплемо його очі сіллю, якою пересипані пелюстки.

— Ні, цього робити не варто, — заперечила пастушка. — Колись давно у китаїця і вази був роман. Такі почуття не минають безслідно. Ні, для нас є тільки один вихід — податися світ за очі.

— А в тебе досить сміливості, щоб помандрувати зі мною у широкий світ? — запитав сажотрус. — Ти знаєш, наскільки він великий? Чи думала ти коли-небудь, що ми можемо ніколи не повернутись назад?

— Так, я до всього готова, — відповіла пастушка.

Коли сажотрус переконався, що його кохана має тверді наміри, він мовив:

— Мій шлях пролягає крізь комин. Ти готова полізти за мною у комин, крізь димар? Я добре знаю, як поводитися, коли ми потрапимо у димар. Незабаром ми заліземо так високо, що ніхто не дожене нас, а тоді виберемося на білий світ.

Сажотрус підвів свою кохану до коминка.

— Здається, там дуже темно, — промовила вона, а все ж таки попрямувала за ним у комин, де анічогісінько не було видно.

— Тепер ми вже у димарі, — сказав сажотрус. — Поглянь, над нами сяє зоря.

І справді, зоря сяяла просто над ними, ніби освітлюючи їм шлях. Сажотрус підтримував пастушку і допомагав їй, тож вони підіймалися вище й вище. Він показував

місця, куди краще поставити крихітні порцелянові ніжки, й зрештою парочка дісталась до димаря. Вони сіли відпочити, бо дуже зморилися. Над їхніми головами видніло зоряне небо, а внизу — дахи. Вони бачили неосяжні простори широкого світу. Маленька пастушка схилила свою голівку на плече сажотруса й плакала, поки не змила позолоту зі свого пояса. Світ виявився зовсім іншим, ніж вона собі уявляла.

— Він завеликий, — зізналась пастушка. — Я не витримаю цього. Ох, як би мені хотілось повернутися на наш столик під дзеркалом. Я не знатиму щастя, поки не повернуся назад. Ти повів мене у широкий світ, а тепер, якщо мене любиш, одведи мене додому.

Сажотрус спробував переконати кохану. Він нагадав їй про старого китайця, і про майора-сержанта — головного командира Козлоногого Біллі. Але пастушка гірко схлипувала й цілувала сажотруса, аж він пообіцяв їй зробити все, що вона захоче. Тож незабаром із величезними труднощами вони заходилися спускатися комином. Спустившись, вони якийсь час постояли у темряві за дверцятами, прислухаючись до того, що відбувається у кімнаті. Усе було спокійно, тож вони вибрались із коминка. Ой! На підлозі лежав старий Китаєць! Він упав додолу, коли переслідував утікачів, й розпався на шматки. Його спина розбилася, а голова закотилась у куток кімнати. Майор-сержант — головний командир стояв на своєму звичному місці й, здавалось, поринув у роздуми.

— Жах! — зойкнула маленька пастушка. — Мій бідолашний дідусь розбився з нашої вини! Я цього не переживу!

— Його можна полагодити, — сказав сажотрус. — Я в цьому впевнений. Не поспішай перейматись. Якщо його спину склеїти й поставити міцну заклепку, він стане як новенький і знову бурчатиме, як завжди.

— Ти думаєш? — перепитала вона.

І порцелянова парочка заходилась залазити на стіл.

— Нічого хорошого ми з тобою не зробили, — промовив сажотрус. — Треба було лишатися тут, замість шукати собі клопоту.

— Я хочу тільки, щоб дідуся полагодили, — промовила пастушка. — Як ти думаєш, це дорого коштує?

Її бажання збулося. Спину китайця склеїли, а в шию поставили надійну заклепку. Він був як новий, та більше не міг хитати головою.

— Щось ви загордилися, — докоряв китайцеві майор-сержант — головний командир Козлоногий Біллі. — До того ж безпідставно. То як, віддасте за мене свою онуку?

Сажотрус і пастушка злякано поглянули на старого китайця — вони боялися, що він кивне на знак згоди. Але він більш не міг хитати головою, а казати, що в його шиї стоїть заклепка, було для нього великою морокою.

Тож порцелянову парочку ніхто не розлучив. Сажотрус і пастушка були вдячні дідусевій заклепці й любили одне одного, поки не розбилися на друзки.